

Kalasatamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden solmukohtina

—

Keskeiset tulokset ja johtopäätökset
julkisten kalasatamien ja purkupaikkojen
rakenteesta ja kehittämisestä

Anne Erkkilä-Välimäki, Turun yliopisto / Turun kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö

31.5.2023

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sisällys

Johdanto	3
Kalasatamakarttoitus	3
BlueCleanDigi	3
Kalasatamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden muutoksen tukena	4
Hajallaan olevat kalavarat edellyttävät tasaista kalasatama- ja purkupaikkaverkostoa	5
Jokaisella kaupallisella kalastajalla ja yrityksellä on oma räätälöity toimintatapansa	5
Monet kalastajat ja yritykset hajauttavat toimintojaan useampaan paikkaan	5
Julkiset purkupaikat ja kalasatamat ovat kaupallisen kalastuksen perusinfrastruktuuria	6
Muutoksen keskellä perusinfrastruktuurin ylläpito ja säilyttäminen on tärkeää	6
Julkiset purkupaikat ja kalasatamat hyödyttävät kaikkia kaupallisia kalastajia	7
Omistajan sitoutuminen ja käytännön vastuutahojen nimeäminen ovat pitkäjänteisen kehittämisen kulmakivet	7
Omistajan rooli	7
Operatiivinen johto	8
Julkisen kalasatama- ja purkupaikkaverkoston rakenne	8
Peruspalvelut	9
Kalasatamapalvelut	9
Kehittämispalvelut	10
Julkisen kalasatama- ja purkupaikkaverkoston kehittäminen laaja-alaisena yhteistyönä?	11
Lähdeluettelo	13

Johdanto

Kalasadamakartoitus

BlueCleanDigi-hankkeessa tehtiin keväällä 2023 kartoitusta Satakunnan julkisten kalasatamien kehitysnäkymistä. Tavoitteena oli tarkastella, miten julkisomisteisia kalasatamia ja purkupaikkoja tulisi kehittää, jotta ne palvelisivat ja kehittäisivät vaikuttavammin elinkeinokalataloutta nyt ja tulevaisuudessa. Kartoituksella pyrittiin tukemaan julkisten kalasatamien oman profiilin terävöittämistä ja vahvuuksien kehittämistä (vetovoima- ja kilpailukykytekijät). Kartoitus tehtiin yleisellä strategisella tasolla eli esimerkiksi yksityiskohtaisia investointisuunnitelmia tai -laskelmia ei tehty.

Kalasadamakartoitukseen haastateltiin 23 ykkös- ja kakkosryhmän kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröitynyttä elinkeinonharjoittajaa ja yritystä, jotka toimivat osin tai kokonaan Satakunnan ja Selkämeren alueella. Lisäksi tehtiin 11 haastattelua kuntien ja kaupunkien edustajien sekä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Tulosten analyysissä on hyödynnetty myös 24.3.2023 pidetyn Kalapaja II -työpajan ”Kalasatama 2040?” -ryhmätyön näkemyksiä.

Tämä yhteenveto esittää kartoituksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset koskien julkisomisteisen kalasatama- ja purkupaikkaverkoston rakennetta ja hallintoa.

Kalasadamakartoituksen tulokset julkaistaan kokonaisuudessaan elokuussa 2023.

BlueCleanDigi

BlueCleanDigi – ”Boostia sinisen liiketoiminnan cleantech- ja digiloikkaan” on Turun yliopiston hanke, jota toteuttaa Turun kauppakorkeakoulun Porin yksikkö (TSE Pori) ja Brahea-keskus (<https://sites.utu.fi/bluecleandigi/>). Hanke tukee Satakunnan sinisen talouden yritysten kaksoissiirtymää hiilineutraaliin ja digitaalisempaan yritystoimintaan. Se on Euroopan aluekehitysrahaston osarahoitteinen hanke ja toteutetaan 1.9.2021-31.8.2023 (hankekoodi A78064). Hanke rahoitetaan REACT-EU-välineen määrärahoista osana Euroopan unionin COVID-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia. Lisätiedot hankkeesta: vastuullinen johtaja Päivikki Kuoppakangas (TSE Pori, paivikki.kuoppakangas@utu.fi).

Anne Erkkilä-Välimäki on suunnitellut ja toteuttanut kartoituksen (anne.erkkila-valimaki@utu.fi). Lännen Kalaleaderin aktivaattori Mika Halttu on ollut merkittävä apu kartoituksen suunnittelussa.

Kiitämme lämpimästi kaikkia haastatteluihin ja hankkeeseen osallistuneita!

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Kalasadamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden muutoksen tukena

Kalasadamat ja kalan purkupaikat ovat elinkeinokalatalouden ja merellisen ruuantuotannon arvoketjun keskeisiä solmukohtia. Niissä kala siirtyy alkutuotannosta kalanjalostuksen ja elintarvikeketjun osaksi (Kuva 1).

Kuva 1. Kalasadamat merellisen ruuantuotannon solmukohtina.

Kaupallisen kalastuksen toimintaympäristö on ollut muutoksessa jo pitkään ja muutos jatkuu monien muutosajurien vaikutuksesta. Esimerkiksi saalislajien määrä ja jakauma ovat jatkuvassa muutoksessa ilmastonmuutoksen ja haittaeläinten aiheuttaman paineen vuoksi [1,2,3]. Samanaikaisesti kilpailu merialueiden käytöstä lisääntyy [4], mm. vapaa-ajan käyttöpaineet rannikkovesissä nostavat konfliktiherkkyttä rannikkokalastuksen kanssa. Myös merituulivoiman ja kalastuksen tarpeet on sovittava yhteen osana merialuesuunnittelua [5]. Pidemmällä tähtäimellä vihreä siirtymä ja digitalisaatio muuttavat sekä rannikko- että avomerialuon kalastuksen toimintatapoja ja kalustoa [6, s. 25-26].

Kotimaisen kalan kysynnän nousulle on hyvät mahdollisuudet tulevaisuudessa, koska kala on terveellinen elintarvike, joka ei vaadi tuotantopanoksia, joka poistaa ravinteita merestä, jonka hiilijalanjälki on pienempi kuin perinteisen lihantuotannon ja joka on aitoa lähiruokaa [7]. Elintarvikeomavaraisuuden ja huoltovarmuuden merkitys on nousussa koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan muutettua geopoliittista tilannetta [8].

Suomen kalasadamien ja purkupaikkojen kehittämiseen liittyvä kansallisen tason katsauksia ja kehittämissuunnitelmia on tehty ajoittain jo vuosikymmenten ajan [mm. 9,10,11]. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR 2014-2020) rahoituksella on tehty yksittäisiä kalasadamia koskevia kehittämissuunnitelmia [12]. Vuosina 2017-2018 on kartoitettu yksityisten ja julkisten kalasadamien verkostoa EMKR:n toimien vaikuttavuuden arvioimiseksi [13]. Kartoitukset ja kehittämissuunnitelmat on tehty ennen pandemiaa ja sotaa, jotka ovat vaikuttaneet elinkeinokalatalouden toimintaympäristöön ja tulevaisuuden näkyymiin sekä Suomessa että kansainvälisesti [14].

Kalasadamien ja purkupaikkojen kehittäminen siten, että ne kykenevät tukemaan kaupallista kalastusta muuttuvissa olosuhteissa, on merkityksellistä Selkämerellä ja Satakunnassa, joka yhdessä Varsinais-Suomen kanssa tuottaa valtaosan Suomen kaupallisen kalastuksen saaliista [15].

Hajallaan olevat kalavarat edellyttävät tasaista kalasatama- ja purkupaikkaverkostoa

Suomessa kalavarat ovat hajautuneet ja rannikkokalastusta on koko rannikon pituudelta. Koska rannikkokalastuksen toimintasäde merellä on melko pieni, purkupaikkoja ja kalasatamia on oltava tasaisena ketjuna rannikolla. Hajautuminen tasaa kalastuspainetta alueellisesti, mikä on sekä ympäristön että huoltovarmuuden kannalta positiivista.

Rannikkokalastuksen purkupaikkojen sijainnin kannalta keskeisiä tekijöitä ovat pyyntimatkien kuluva aika ja polttoainekulut. Aikatekijä on keskeinen kalan laadun ja toimitusketjujen aikataulujen kannalta. Nykykalustolla polttoainekulut vaikuttavat suoraan kalastuksen kannattavuuteen.

Avomerikalastuksen ajallista ja alueellista jakautumista ohjaavat kalastuskiintiöt. Avomerikalastuksen saaliit puretaan nimettyihin kalasatamiin, jotka sijaitsevat melko tasaisesti pitkin Suomen rannikkoa [16]. Lähes kaikki avomerikalastuksen saaliiden purkuun nimetyt kalasatamat palvelevat myös rannikkokalastusta.

Jokaisella kaupallisella kalastajalla ja yrityksellä on oma räätälöity toimintatapansa

Jokaisella kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneellä elinkeinonharjoittajalla tai yrityksellä on oma, toisista poikkeava toimintamallinsa: mitä saalislajeja kalastaa, millä merialueilla toimii ja miten toimii alkutuotannon, kalanjalostuksen tai elintarvikeketjun osana.

Suuri osa rannikkokalastajista myös muokkaa välineistönsä oman toimintansa tarpeiden mukaan. Esimerkiksi pyydyksiä suunnitellaan ja rakennetaan alusta alkaen. Veneitä hankitaan ja muokataan tarpeen mukaan eri käyttöihin. Avomerikalastuksessa on erityyppisiä ratkaisuja riippuen mm. aluksen koosta ja varustelusta.

Monet kalastajat ja yritykset hajauttavat toimintojaan useampaan paikkaan

Räätälöidyistä toimintamalleistaan ja välineistöstään huolimatta kaikki kaupalliset kalastajat hyödyntävät yksityisiä tai julkisia purkupaikkoja ja kalasatamia. Useimmat hajauttavat erilaisia toimintojaan sekä julkisiin että yksityisiin satamiin, purkupaikkoihin ja erilaisiin tiloihin (mm. varastot ja jalostustilat, jotka voivat sijaita muualla kuin kalasatamassa).

Yksittäinen kalastaja tai yritys käyttää eri purkupaikkoja ja kalasatamia paitsi saaliiden purkuun ja maakuljetusten järjestämiseen, myös monipuolisesti niiden tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Käyttötarpeet vaihtelevat ajallisesti kalastuskesonkien ja vuodenaikojen mukaan, liittyen esimerkiksi alkukäsittelyyn ja jalostukseen, pyydysrakennukseen ja -korjaukseen tai alusten huoltoon ja säilytykseen.

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Julkiset purkupaikat ja kalasatamat ovat kaupallisen kalastuksen perusinfrastruktuuria

Julkisessa omistuksessa olevat purkupaikat ja kalasatamat palveluineen muodostavat kaupallisen kalastuksen perusinfrastruktuurin. Niitä käyttävät kalastajat, joilla ei ole omia sata-mia, mutta myös kalastajat, jotka omistavat yksityisiä kalastajatiloja, purkupaikkoja ja fasili-teetteja.

Kaupallisen kalastuksen toimintaympäristössä kalasatamat ja purkupaikat muodostavat sekä maantieteellisen että toiminnallisen verkoston. Sen rakenne ja palvelutaso ovat kes-keinen tekijä avomeri- ja rannikkokalastuksen operatiivisessa toiminnassa.

Muutoksen keskellä perusinfrastruktuurin ylläpito ja säilyttäminen on tärkeää

Kartoituksen tulos on, että julkisten purkupaikkojen ja kalasatamien erikoistuminen kauppalisen kalastuksen perustoiminnoissa ei ole suotavaa. Liiallista erikoistumista pidetään ris-ki-alttiina kalastuksen jatkuvan muutoksen vuoksi. Kalasatamat ja purkupaikat nähdään en-nemminkin verkoston ”peruspalikoina”, joiden tarjoaman perusinfrastruktuurin varaan kau-palliset kalastajat voivat rakentaa omia toimintamallejaan.

Julkiset kalasatamat ja purkupaikat tukevat yksityisten purkupaikkojen toimintaa. Yksityis-ten toiminta on kuitenkin kokonaan markkinaehtoista. Yksityisten kalastajatilojen ja purku-paikkojen määrä on vähentynyt ja vähentynee jatkossakin, kun kalastajien lopettaessa tai eläköityessä rannat ja tilat siirtyvät muuhun käyttöön. Niinpä julkisomisteisten kalasatamien ja purkupaikkojen merkitys kasvaa tulevaisuudessa. Niiden ylläpito ja kehittäminen tukee elinkeinokalatalouden toimintaedellytysten säilymistä tarjoamalla alalle pääsyn mahdolli-suudet myös niille kalastajille, joilla ei ole omaa rantaa tai fasili-teetteja.

Muutosten keskellä julkisten purkupaikkojen ja kalasatamien perusinfrastruktuurin ylläpito ja säilyttäminen on tärkeää silloinkin, kun alueen elinkeinokalatalouden mahdollisuudet näyttävät heikoilta. Päätökset toiminnan lopettamisesta tai siirtämisestä muuhun käyttöön on tehtävä harkiten, koska yhdessä yksityisten kalastajatilojen vähenemisen kanssa alu-eelta voi kadota kaupallisen kalastuksen perusinfrastruktuuri. Infrastruktuurin rakentaminen uudelleen on huomattavasti vaikeampaa kuin olemassa olevan ylläpito.

Vähäisen kalastuksen aikoina purkupaikkaan tai kalasatamaan voidaan sijoittaa muuta käyttöä, esimerkiksi vuokrata laituripaikkoja muille toimijoille. Purkupaikka- tai kalasatama-status on kuitenkin hyvä huomioida alueen kaavoituksessa, käytössä ja kehittämissuunni-telmissa. Myös olemassa olevien kalastajien toimintamahdollisuudet olisi turvattava sata-man tai lähialueen käytön muutoksista huolimatta.

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Julkiset purkupaikat ja kalasatamat hyödyttävät kaikkia kaupallisia kalastajia

Julkisomisteisiin kalasatamiin tehdyt investoinnit tukevat kalastuselinkeinoa, koska kaikkien kalastajien ei itse tarvitse tehdä isoja infrastruktuuri-investointeja.

Kaikki kaupallisiksi kalastajiksi rekisteröityneet voivat hyödyntää EU:n tukirahoituksella julkiseen omistukseen hankittuja tiloja ja laitteita. Kalasatamat poikkeavat toisistaan, joten kussakin satamassa on luotava sen toimintaan soveltuvat tasapuoliset ja avoimet toimintamallit yhteisten tilojen ja laitteiden käyttöön.

Julkiset kalasatamat ja purkupaikat ovat merkittäviä kaupallisen kalastuksen resilienssin kannalta. Yksityisissä tiloissa toimivat kalastajat voivat turvautua julkisiin palveluihin häiriötilanteissa, esimerkiksi laiterikon sattuessa, eikä tarvitse investoida varajärjestelmiin.

Kalasatamat lisäävät resilienssiä myös mahdollistamalla kalastuksen sesonkiippikien tasoittamisen. Kalastajan ei tarvitse mitoittaa omia investointejaan sesonkien maksimien mukaan (esimerkkinä jään tuotanto), vaan pahimpia ruuhkia voidaan tasoittaa julkisten investointien luomalla kapasiteetilla.

Omistajan sitoutuminen ja käytännön vastuutahojen nimeäminen ovat pitkäjänteisen kehittämisen kulmakivet

Julkisten kalasatamien ja purkupaikkojen pitkäjänteinen ylläpito ja kehittäminen perustuu omistajan tahtotilaan pitää yllä kaupallisen kalastuksen toimintaedellytyksiä. Kunnat ja kaupungit omistavat nykyiset julkiset kalasatamat ja purkupaikat. Kartoituksen tulosten perusteella niillä on tahto tukea kaupallista kalastusta mahdollisuuksien mukaan.

Operatiivisen johdon nimeäminen eli sataman toiminnan, ylläpidon ja kehittämisen vastuuttaminen jollekin taholle ryhdistää ja tehostaa kalasataman toimintaa. Se näkyy esimerkiksi kalasataman parantuneena siisteytenä sekä yhteiskäyttöisten tilojen ja laitteiden ylläpidon parantumisenä, mitä kalasataman käyttäjät arvostavat.

Omistajan rooli

Omistajan roolissa keskeistä on turvata purkupaikkojen ja kalasatamien pitkäjänteinen julkinen omistus ja kalastusta tukevan infrastruktuurin ylläpito.

Kalasatamien ja purkupaikkojen investoinnit ja kehittäminen tehdään pääosin EU:n tukirahoituksella ja julkisen omistajan omarahoituksella. Omistajan kannattaa jo suunnitteluvaiheessa pohtia seuraavia näkökohtia:

- EU:n rahoitussääntöjen mukaan omistajan tulee huolehtia, että julkisella rahoituksella tehdyt investoinnit ovat kaikkien kalastajien käytettävissä, myös kalasatamaa harvem-

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

min käytäville. Tämä edellyttää avoimuutta ja vuorovaikutusta kalastajien kanssa hankkeiden suunnittelussa sekä selkeiden pelisääntöjen laatimista yhteiskäyttöisten tilojen ja laitteiden käyttöön.

- Julkisella rahoituksella tehtyjen investointien mahdollinen kilpailua vääristävä vaikutus tulee huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Omistajan on hyvä harkita, miten pitkälle se on valmis tukemaan yritystoimintaa perusinfrastruktuurin tarjoamisen lisäksi.
- Tulevaisuuden kehittämisen kannalta purkupaikkojen ja kalasatamien perusinfrastruktuurin tulisi koostua suhteellisen monikäyttöisistä, helposti muunneltavista tai modulaarisista ratkaisuksista, jotta ne pystyvät vastaamaan kalastuksen muuttuviin tarpeisiin. Liian spesifit investoinnit voivat olla lyhytnäköisiä. Toisaalta kalasatama voi haluta erikoistua ja tehdä sitä tukevia investointeja.

Operatiivinen johto

Käytännön toiminnan vastuuttaminen jollekin taholle mahdollistaa joustavamman ja ketterämmän suunnittelun kuin julkinen omistus yksinään. Operatiivinen johto tehostaa toimintaa ja sataman ylläpitoa, tuoden näin pitkällä tähtäimellä kustannustehokkuutta kalasataman toimintaan. Monet tekijät ohjaavat kalasatamia yhä tehokkaampaan ja laadukkaampaan toimintaan, mikä myös edellyttää vastuuhenkilöiden nimeämistä.

Operatiivinen johtaminen voidaan toteuttaa eri tavoin, mutta keskeistä on kalastajien näkemysten huomioiminen toiminnan ja investointien suunnittelussa. Se varmistaa sekä infrastruktuurin että palvelujen tarkoituksenmukaisen ja pitkäjänteisen ylläpidon ja kehittämisen.

Julkisen kalasataman operatiivisessa johtamisessa on huomioitava suunnittelun ja toiminnan avoimuus sekä laaja vuorovaikutus kaupallisten kalastajien kanssa, siten että kalasataman tasapuolinen käyttö on pelisääntöjen puitteissa kaikille mahdollista.

Julkisen kalasatama- ja purkupaikkaverkoston rakenne

Kartoituksen tuloksena piirtyy kuva eri tasoisia palveluja tarjoavasta julkisesta purkupaikka- ja kalasatamaverkostosta (Kuva 2). Palvelut hajautuvat maantieteellisesti pitkin rannikkoa kunkin alueen kaupallisen kalastuksen ominaispiirteiden mukaan.

Vuonna 2001 on tehty purkupaikkojen ja kalasatamien luokittelu neljään kategoriaan: keskikalasatamat, aluesatamat, paikalliset rannikkokalastussatamat ja muut satamat. Se perustuu mm. sataman merkitykseen ja laatuun sekä saaliin ja kalastajien määrään [10]. Kahdenkymmen vuoden aikana kalastus on muuttunut ja EMKR:lle tehdyssä kartoituksessa 2017-2018 todettiin, että rannikkokalastuksen tilanteiden ja olosuhteiden nopea ja jatkuva

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

muutos ei mahdollista enää kalasatamien priorisointia, vaan rahoituksen vaikuttavuus tulee arvioida tapauskohtaisesti [13].

BlueCleanDigi-hankkeen kalasatamakartoituksessa ei ole pyritty luokittelemaan tai priorisoimaan kalasatamia, koska lähtökohtana oli niiden kehittäminen elinkeinokalatalouden tueksi. Palvelutasoon perustuva jäsenitys painottaa kalasatamien ja purkupaikkojen toiminnallisia ominaisuuksia.

Perusinfrastruktuuria lukuun ottamatta julkisen kalasataman palvelutaso voi vaihdella kalastuksen muutosten ja tarpeiden mukaan. Palveluperusteinen jako ottaa myös kalasatamien potentiaalın huomioon kalastajien osaamisen kehittämisessä ja kalatalouden innovaatioiden, esimerkiksi uusien toimintamallien ja välineistön kehittämisessä.

Peruspalvelut

Julkisissa purkupaikoissa ja kalasatamissa on kaupalliselle kalastukselle kaikkein välttämättömin perusinfrastruktuuri.

Rannikkokalastuksessa se on purkupaikkaan johtava vesiväylä, laituri, käänntö- tai parkkipaikka autoille, hyväkuntoinen tie sekä veneen nosto- ja laskupaikka.

Avomerikalastuksen purkupaikoiksi nimetyissä kalasatamissa perusinfrastruktuuria ovat tarpeeksi syvä väylä ja laituri, jotka mahdollistavat troolarien purkauksen sekä kuorma-auton kestävä tie. Purkufasilitteetit voivat vaihdella tankkiautosta kiinteisiin rakenteisiin.

Peruspalveluiden infrastruktuurista ja sen ylläpidosta vastaa omistaja. Purkupaikkojen ylläpidon tai kehittämisen suunnittelu niiden omistajien ja lähialueiden kalasatamien edustajien yhteistyönä voisi hyödyttää julkisen infrastruktuurin ylläpitoa.

Kalasadamapalvelut

Julkisen kalasataman peruspalveluita ovat purkupaikan perusinfrastruktuuri sekä kylmä- ja logistiikkaketjun mahdollistavat palvelut (mm. jääkoneet, kylmiöt, punnituslaitteistot).

Perusinfrastruktuurin lisäksi julkisissa kalasatamissa voi olla sataman ja alueen kalastuksen ominaispiirteiden ja tarpeiden mukaan tehtyjä investointeja, mm. elintarviketiloja, lajittelulaitteistoja, pyydyshuoltohalleja, varastotiloja, jätehuoltoa tai sosiaalituloja.

Kalasadamapalveluiden käytännön toiminnasta vastaa ensisijaisesti operatiivinen johto. Kehittämisestä ja investoinneista vastaa omistaja yhdessä operatiivisen johdon kanssa.

**TURUN
YLIOPISTO**

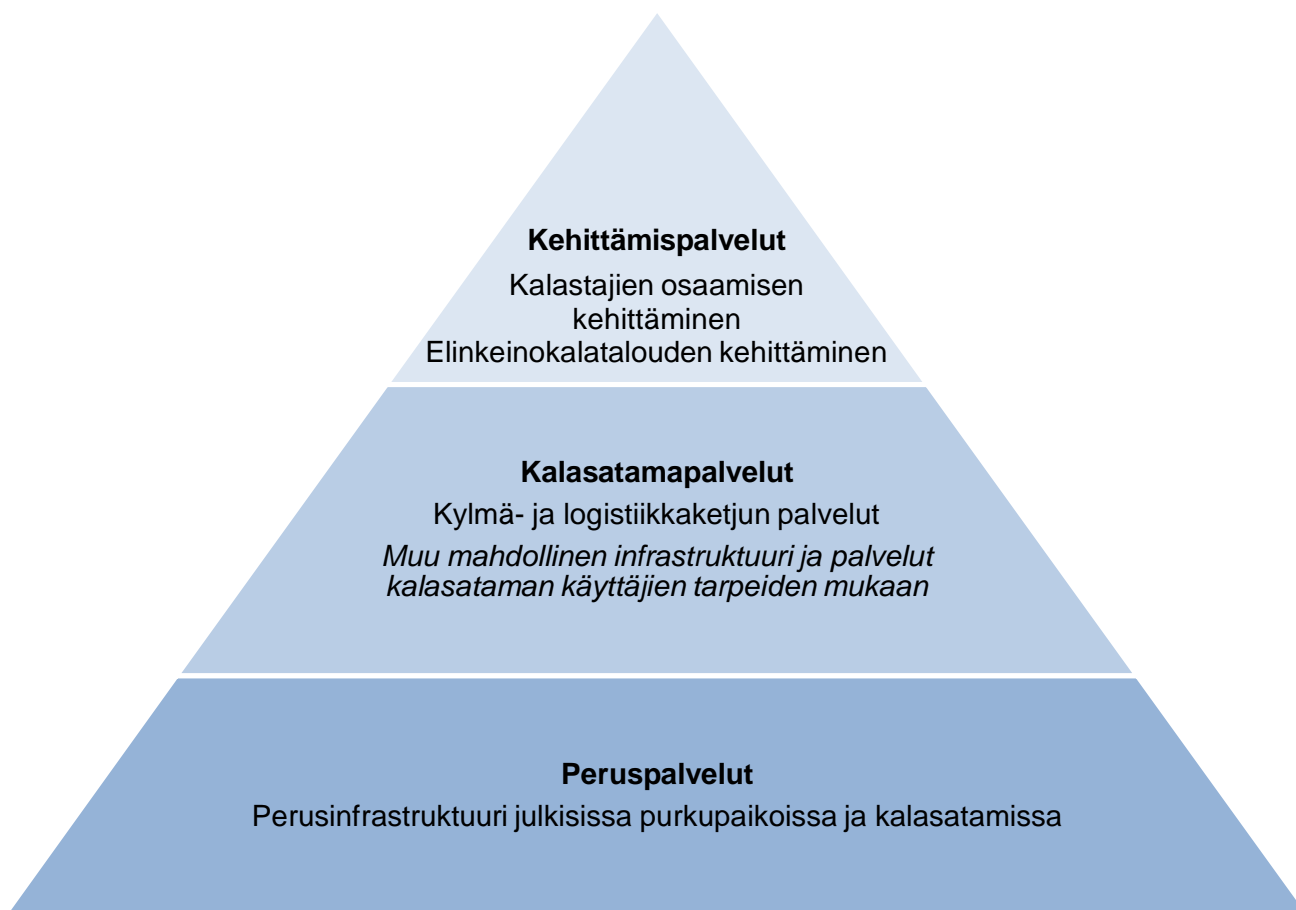

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Kuva 2. Julkisen purkupaikka- ja kalasadamaverkoston palvelurakenne.

Kehittämispalvelut

Perus- ja kalasadamapalvelujen lisäksi osa kalasatamista voi erikoistua elinkeinon kehittämiseen ja kalastajien osaamisen kehittämiseen sataman toimijoiden, kehittäjä- tai kouluttajatahojen aloitteesta. Kalasadamat voivat olla myös tukikohtina tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle.

Kalastamat soveltuvat niiden olemassa olevan toiminnan ja lähialueen mahdollisuuksien pohjalta lähtevään kehittämiseen. Esimerkiksi Uudessakaupungissa voidaan vahvistaa kalanjalostuksen klusteria ja kalastajien osaamista. Reposaassa olisi mahdollista pilotoida Selkämeren kansallispuistoalueella laissa mainittua kaupallista kalastusta [17] tai avomerikalastuksen yhteensovittamista muiden meren käyttäjien, mm. merituulivoiman kanssa.

Kehittämis- ja koulutuspalveluiden tarjoajina nähdään ensisijaisesti muut kuin kalasataman omistajat tai käyttäjät. Kalasataman toiminta ja kehittäminen tai koulutus pitäisi myös koordinoida siten, etteivät ne tarpeettomasti häiritse sataman käyttäjien toimintaa. On myös määritettävä mikä taho (tai tahot) kantavat käytännön vastuun koulutustapahtumista tai kehittämishankkeisiin liittyvistä toimista kalasataman alueella.

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Kalasadamat tukena yksilöllisissä oppimispoluissa?

Merenkulkuun liittyvät pätevyyskirjat ja lisäpätevyyksistä hätätilanteiden peruskoulutukset ovat avomerikalastuksen aluksilla toimivan henkilöstön koulutuksen perustaa [18]. Tiettyä perusosaamista toivottiin myös rannikkokalastukseen töihin tuleville, jos aikaisempaa kokemusta veneilystä tai kalastuksesta ei ole muutoin kertynyt. Haastatellut kaupalliset kalastajat totesivat, että kalastusta ei opita koulun penkillä, vaan ammattitaito kasvaa käytännön työssä. Kalastajat olivat kiinnostuneet osaamisensa kehittamisestä ja täydentämisestä, mutta siten, että sen voi sovittaa yhteen työn kanssa.

Osaamisen kehittämistarpeisiin voisi vastata lyhytkursseilla tai muulla vastaavalla koulutuksella, jonka avulla kaupallinen kalastaja voisi rakentaa oppimispolkua itselleen tai yritys työntekijöilleen. Tämä malli palvelisi alalle pyrkiviä uusia kalastajia ja omaa osaamistaan päivittäisiä tai toimintaansa muutoksia tekeviä kokeneita kalastajia.

Kaupallisen kalastuksen koulutustarpeet olisi mahdollista istuttaa elinikäisen oppimisen vahvistamiseksi kehitteillä olevaan pienten osaamiskokonaisuuksien järjestelmään, jonka tavoitteena on täydentää olemassa olevaa koulutusjärjestelmää. Pienten osaamiskokonaisuuksien tarkoituksena on mm. työelämässä olevien osaamisen joustavaa kehittämistä [19, kappale 4].

Kalasadamiin voisi sijoittua käytännönläheiseen toimintaan liittyviä kursseja tai tilaisuuksia, joissa välineiden esittely, kokeilu tai tekemisen opettelu korostuvat. Esimerkiksi lämmittelyssä pyydyshallissa voi talvisaikaan opettaa pyydysten rakentamista sekä pitää kalastukseen liittyviä kalusto- tai väline-esittelyitä tai messuja. Elintarviketiloissa voi opastaa kalankäsittelyyn niin kalastajia kuin ulkopuolisiakin tai esitellä uusia kalankäsittelylaitteita. Moni rannikkokalastaja voisi talvisaikaan lähteä toisille paikkakunnille kursseille tai messuille, jos ne hyödyttäisivät oman osaamisen tai liiketoiminnan kehittämistä.

Julkisen kalasatama- ja purkupaikkaverkoston kehittäminen laaja-alaisena yhteistyönä?

Nykyään julkisilla kalasatamilla ja purkupaikoilla ei ole omistaja- tai operatiivisella tasolla juurikaan suunnittelu- tai kehittämis yhteistyötä, vaikka kaupalliset kalastajat käyttävät eri satamia ja purkupaikkoja monipuolisesti ja ajoittain tekevät yhteistyötä muiden satamien toimijoiden kanssa.

Kartoituksen johtopäätöksenä syntynyt kuva monitasoisesta palveluverkostosta johtaa kysymykseen julkisen purkupaikka- ja kalasatamaverkoston ylläpidosta ja kehittämisestä kokonaisuutena. Julkiseen omistukseen sisältyy myös mahdollisten huoltovarmuuteen tai merivalvontaan liittyvien näkökulmien huomioiminen, mikä voi edellyttää verkoston laajempaa alueellista tarkastelua.

**TURUN
YLIOPISTO**

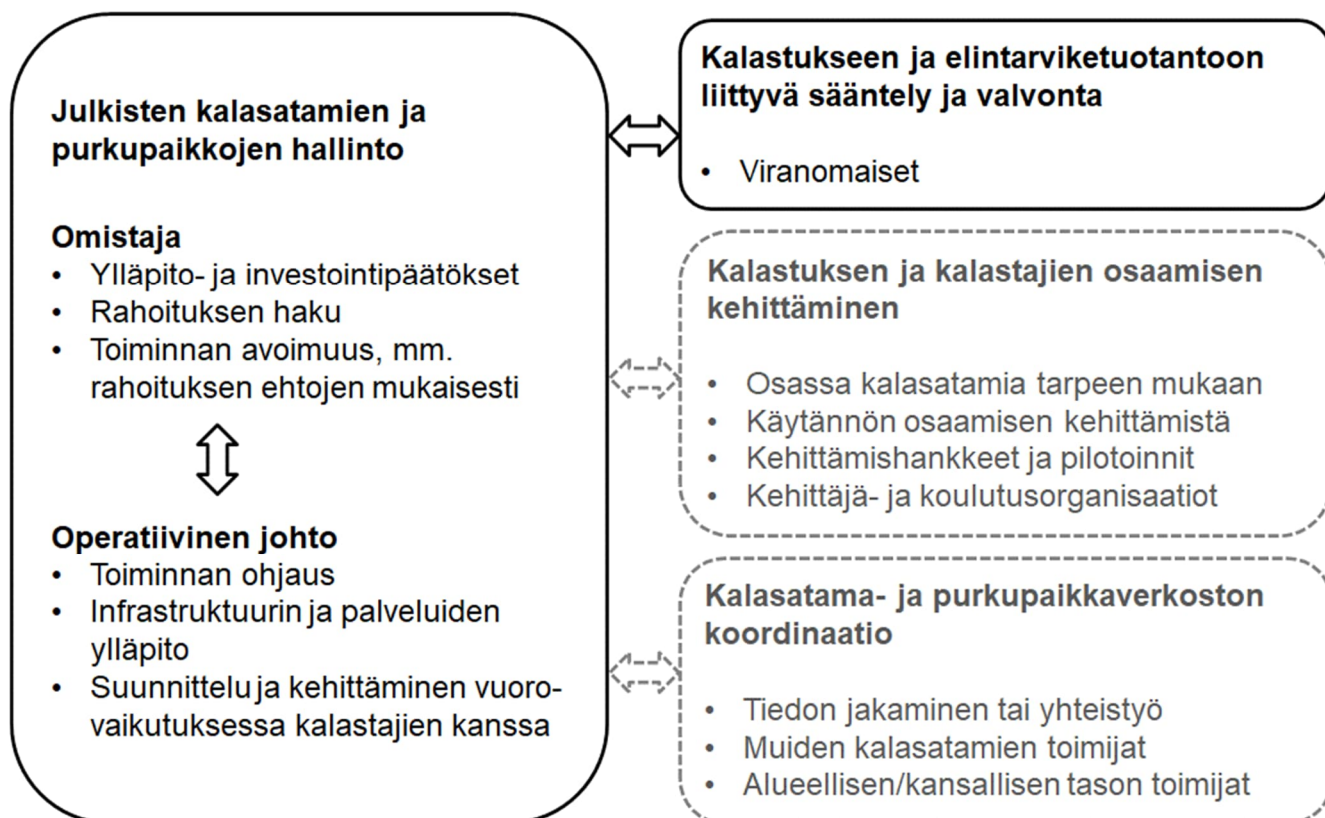
SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Samalla nousee esiin kysymys millaisessa kontekstissa verkoston ylläpidon ja kehittämisen suunnittelu tapahtuisi. Vastaukset ja ehdotukset antavat viitettä tarpeesta kehittää peruspalveluihin liittyvää koordinaatiota ja mahdollista suunnitteluyhteistyötä laajemmin eri kalasatamien ja purkupaikkojen omistajien, kaupallisten kalastajien, hallinnon edustajien ja muiden viranomaisten välillä.

Kuva 3. Nykyisiä ja mahdollisia vuorovaikutussuhteita kalasatamien hallinnossa ja kehittämisessä.

Lähdeluettelo

1. Salmi, P., Suuronen, P., Svets, K., Lehtonen, E. & Veneranta, L. (2022). Hylkeiden ja kalatalouden välisten konfliktien lieventämiskeinot. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 81/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 51 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380>
2. Raitaniemi, J. & Setälä, J. (2018). Silakan kalastus. *Tietolaatikot: tulevaisuuden Pohjanlahti*. <https://smartsea.fmi.fi/tulevaisuuden-pohjanlahti/>. SmartSea-projekti. <https://smartsea.fmi.fi/app/uploads/2018/09/tietoiskut-SilakanKalastus.pdf>
3. Heikinheimo, O., Kallio-Nyberg, I. & Veneranta, L. (2018). Rannikon kalasto. *Tietolaatikot: tulevaisuuden Pohjanlahti*. <https://smartsea.fmi.fi/tulevaisuuden-pohjanlahti/>. SmartSea-projekti. <https://smartsea.fmi.fi/app/uploads/2018/09/tietoiskut-Rannikon-Kalasto.pdf>
4. Suomen merialuesuunnitelma 2030. *Saaristomeren ja Selkämeren eteläosan merialuesuunnitelman vaikutusten arviointi. Yhteiskunnalliset vaikutukset*. <https://meriskenaarit.info/merialuesuunnitelma/5-2-saaristomeren-ja-selkameren-etelaosan-merialuesuunnitelma/>
5. Metsähallitus (2023). *Miten monimuotoisuus, tuulivoima ja kalastus mahtuvat samalle merelle?* Metsähallituksen tiedotteet, julkaistu 2.3.2023. <https://www.metsa.fi/tiedotteet/miten-monimuotoisuus-tuulivoima-ja-kalastus-mahtuvat-samalle-merelle/>
6. Maa- ja metsätalousministeriö (2023). Omavarainen alkutuotanto ja vihreä siirtymä rakentavat kokonaisturvallista yhteiskuntaa. Maa- ja metsätalousministeriön virkakunnan ehdotuksia tulevaan hallitusohjelmaan. *Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja* 2023:10. 48 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-584-2>
7. Valtioneuvosto (2021). *Lisää kotimaista kalaa! Kotimaisen kalan edistämishjelma*. Valtioneuvoston periaatepäätös 8.7.2021. <https://mmm.fi/kalat/strategiat-ja-ohjelmat/kotimaisen-kalan-edistamisohjelma>
8. Halonen T. (2023). *Kalatalouden potentiaali huoltovarmuudessa tulisi hyödyntää tehokkaammin*. Maa- ja metsätalousministeriön blogi, 6.3.2023. <https://mmm.fi/blogit/-/blogs/kalatalouden-potentiaali-huoltovarmuudessa-tulisi-hyodyntaa-tehokkaammin>
9. Kalatalouden keskusliitto / Merenkulkuhallitus (1994). *Kalatatamaohjelma 1995-1999*. [Linkki pdf-tiedostoon](#).
10. Suomen Kaupallinen kalastajaliitto ry, Paapuuri Oy (2001). *Kalatatamaselvitys 2001*. <https://docplayer.fi/4456397-Kalatatamaselvitys-2001.html>
11. Paapuuri Oy / Markku Saiha (2016). *Suomenlahden kalatatamat – selvitys nykytilanteesta*. [Linkki pdf-tiedostoon](#).

12. EMKR 2014-2020. *Myönnettyt tuet ja hanke-esimerkit*. <https://merijakalatalous.fi/meri-jakalatalousrahasto/myonnetyt-tuet-ja-hanke-esimerkit/>
13. EMKR 2014-2020. *Kalasaatamat kartalla*. <https://merijakalatalous.fi/kalatalous-suomessa/kalasaatama-karttapalvelu/>
14. Saarni, K., Setälä J. & Niukko J. (2023). *Kalamarkkina-katsaus 2023. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 43/2023*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-682-5>
15. Luonnonvarakeskus (2022). *Kaupallinen kalastus merellä 2022*. <https://www.luke.fi/fi/ti-lastot/kaupallinen-kalastus-merella/kaupallinen-kalastus-merella-2022>
16. Valtioneuvoston asetus eräistä kalansaaliiden sallituista purkamissatamista (719/2019). <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2019/20190719>
17. Laki Selkämeren kansallispuistosta, 326/2011, 1 §. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110326>
18. Traficom. *Merenkulun pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset*. <https://www.traficom.fi/fi/liikenne/merenkulku/merenkulkijoille>
19. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023). *Ammatillisten tutkintojen kehittäminen. Työryhmän väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:14*. 90 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-951-6>

**TURUN
YLIOPISTO**

SATAKUNTALIITTO
Regional Council of Satakunta

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto